

História sa opakuje

Keď sa Leonidas s Améliou rozlúčil, neodišiel z domu Šeď. Priveľmi ho vo vrecku páľil list s bledomodrým ženským písmom. Na ulici nezvykol čítať listy ani noviny. To sa k mužovi jeho postavenia a požívanej vážnosti jednoducho nehodilo. Na druhej strane nedisponoval nevinnou trpezlivosťou počkať dovtedy, kým sa vo svojej veľkej pracovni na ministerstve ocitne nikým nerušený. Takže urobil to, čo ako chlapec robieval častejšie, keď bolo potrebné skryť tajomstvo, prezrieť si oplzlý obrázok alebo čítať zakázanú knihu. Päťdesiatročný muž, ktorého nikto nešpehoval, sa ustráchané poobzeral na všetky strany a potom sa opatrne zamkol v najtajnejšej miestnosti domu. Presne ako kedysi pätnásťročný chlapec.

Dlho tam zdesenými očami uprene hľadel na ostrý, prísny ženský rukopis, neprestajne v ruke poťahkával ľaŤý list a neodvážil sa ho otvoriť. Šetrné ťahy písma na neho hľadeli s čoraz osobnejším výrazom a postupne mu celú bytosť naplňali srdcovým jedom, čo ochromuje tep. Predstavu, že by sa ešte raz musel stretnúť s Veriným písmom, by nebol považoval za možnú ani v najťaživejšom strašidelnom sne. Čo to bolo za ne-

pochopiteľnú až nedôstojnú hrôzu pred pár minútami, keď sa na neho uprostred bezvýznamnej pošty zrazu zahľadel jej list? Bola to hrôza z úplných počiatkov života. Tak sa nesmie preľaknúť muž, čo dosiahol postavenie a takmer zavŕšil svoju cestu. Našťastie si Amélia nič z toho nevšimla. Prečo to zhrozenie, ktoré ešte stále cíti vo všetkých údoch? Veď to nie je nič iné ako starý hlúpy príbeh, plytká nerozvážnosť z mladosti, zaiste dvadsaťnásobne premlčaná. Naozaj má toho na svedomí viac než tú záležitosť s Verou. Ako vysoký štátny úradník je deň čo deň nútený rozhodovať o ľudských osudoch, nezriedka tvrdo rozhodovať. Veď v jeho postavení je človek tak trochu akoby bohom. Je pôvodcom osudov. Odkladá ich ad acta. Putujú z písacieho stola života do archívu vybavených záležitostí. Časom sa vďaka všetko bez sťažností stratí v prázdnote. Veď sa zdalo, že aj Vera sa bez nariekania stratila v prázdnote...

Uplynulo určite už najmenej pätnásť rokov odvtedy, čo naposledy držal v ruke list od Very, tak ako teraz. Mimochodom, v podobnej situácii a na rovnako žalostnom mieste. Vtedy žiarlivosť Amélie, samozrejme, nemala hraníc a jej nedôverčivý jemnocit stále vetril nejakú stopu. Neostávalo mu nič iné, ako ten list zničiť. Vtedy! Že ho ale zničil neprečítaný, to už bolo čosi iné. Teda, bola to mizerná zbabelosť, bezkonku-

renčná špinavosť. Oblúbenec bohov Leonidas v tomto okamihu nič nepredstieral. Vtedy som ten list roztrhal neprečítaný – a dnes roztrhám neprečítaný i tento –, aby som proste nič nevedel. Kto nič nevie, od toho nič nežiadajú. Čím som sa nezaoberal pred pätnástimi rokmi, to si dnes potrebujem pripustiť ešte stokrát menej. Je to vybavené, odložené ad acta, už to tu nie je. Považujem to za bezvýhradné zvykové právo, že toho viac niet. Neslýchané od tejto ženy, že mi ešte raz pripomína svoju existenciu. Aká asi teraz je, ako asi vyzerá?

Leonidas nemal ani najmenšiu predstavu o tom, ako by teraz Vera mohla vyzeráť. A čo je ešte horšie, vôbec nevedel, ako vyzerala vtedy, v čase jediného skutočného ľúbostného opojenia v celom jeho živote. Nedokázal si spomenúť na pohľad Veriných očí ani na záblesk vlasov, ani na tvár či postavu. Čím sústredenejšie sa v sebe snažil vyvolať jej podivne stratený obraz, tým beznámejšia bola prázdnota, ktorú v ňom akoby s posmešným úmyslom zanechala. Vera predstavovala takpovediac zvrátený výpadok jeho inak dobre udržiavaných a krasopisne hladkých spomienok. Do čerta, prečo zrazu nechcela zostať tým, čím už pätnásť rokov bola, a síce dobre zarovnaným hrobom, čo sa už ani nedá rozoznať.

Táto žena, ktorá nevernému milencovi odoprela svoj obraz, zhmotnila so zjavnou ľstou vlastnú

osobnosť v niekoľkých slovách napísaných v adrese. Tie jemné ťahy pera boli plné strašnej prítomnosti. Riaditeľ sekcie sa začal potiť. List držal v ruke ako predvolanie trestného súdu, ba čo viac, ako právoplatný rozsudok trestného súdu. A zrazu tu bol ten júlový deň spreď pätnástich rokov, svetlý a jasný, s prchavými podrobnosťami.

Prázdniny! Najnádhernejšie alpské leto v Sankt Gilgene. Leonidas a Amélia sú ešte pomerne čerství mladomanželia. Bývajú v rozkošnom malom hoteli na brehu jazera. Dnes sa s priateľmi dohovoria na nenáročnej horskej túre. O pár minút zastane pri móle tesne pred hotelom parníček, na ktorý musia nastúpiť, aby sa dostali k východiskovému bodu plánovanej vychádzky. Hala hostinca pripomína veľkú sedliacku izbu. Cez zamrežované a divým viničom zatienené okná vnika slnko len prostredníctvom skromných, hustých, sťaby medových kvapiek. Samotná miestnosť je tmavá. Je to však nasýtená tma, čo oslepuje oči. Leonidas pristúpi k recepcii a požiada o doručenie poštu. Sú to tri listy, medzi nimi je aj ten s ostrým prísnyim ženským rukopisom, napísaný bledomodrým atramentom. Zrazu Leonidas cíti, že Amélia stojí za ním. Dôverne mu na plece položí ruku. Pýta sa, či pre ňu nič neprišlo. Ani sám nevie, ako sa mu list od Very podarí skryť a dostať do vrecka. Tma farby vosku mu pomáha. Našťastie sa teraz objavujú priatelia, ktorých oča-

kávajú. Po veselom zvítaní Leonidas nenápadne zmizne. Ešte má päť minút, aby si prečítal list. Nečíta ho, ale neotvorený otáča sem a tam. Vera mu píše po troch rokoch smrteľného mlčania. Píše mu po tom, čo sa k svojej milenke zachoval hrubšie a strašnejšie než akýkoľvek iný muž. Najprv tá najpodlejšia zo všetkých zbabelých lží, pretože pred tromi rokmi už bol predsa ženatý, ale nepriznal jej to. A potom tá prefíkaná zavádzajúca rozlúčka z okna vagóna: „Maj sa dobre, život môj! Ešte dva týždne a budeš pri mne!“ Po týchto slovách jednoducho zmizol a existenciu slečny Very Wormserovej už nebral na vedomie. Ak mu dnes píše, bytosť ako ona, tak sa za tým skrýva to najstrašnejšie sebaapremáhanie. Takže tento list nemôže byť nič iné ako volanie o pomoc v ťaživej tiesni. A čo je najhoršie? Vera list napísala tu. Je v Sankt Gilgene. Na zadnej strane obálky to stojí čierne na bielom. Býva v penzióne na opačnom brehu jazera. Leonidas už vyťahuje vreckový nožík, aby obálku rozrezal. Je to tak smiešna, ako aj zradcovská pedantéria. Vreckový nožík ale neotvorí. Ak si list prečíta, ak sa stane istotou to, čo sa ani neodváža tušiť, potom už nebude cesty späť. Pár sekúnd zvažuje možnosť a perspektívu priznania sa. Ale aký boh by od neho mohol žiadať, aby svojej mladučkej žene, Amélii Paradiniovej, ktorá ho fanaticky ľúbi, ktorá sa za neho k údivu celého sveta vydala, aby sa

tomuto jedinečnému, protežovanému stvoreniu len tak bez všetkého z čista jasna priznal, že ju už po roku manželstva tým najobozretnejším spôsobom podviedol. Zničil by akurát tak vlastnú existenciu a Améliin život. A Vere by aj tak nedokázal pomôcť. Bezradne stojí v úzkej miestnosti, zatiaľ čo sekundy utekajú. Je mu zle z toho, aký je ustráchaný a podlý. V ruke ho ťaží ľahký list. Obálka je z veľmi tenkého papiera a nemá futro. Riadky nejasne presvitajú. Pokúša sa tu a tam niečo rozlúštiť. Márne! V otvorenom okienku bzučí čmeliak a je tu uväznený spolu s ním. Napĺňa ho prázdnota, smútok i vina a zrazu aj zúrivy Šev na Veru. Veď sa predsa zdalo, že už pochopila. Krátke, bláznivé šťastie z milosti náhody a jeho klamstva. Konal rovnako ako antický boh, ktorý sa v premenlivej podobe skláňa k ľudskému dieťaťu. Je v tom predsa ušľachtilosť, krása. Zdalo sa, že Vera to prekonala, tým si bol taký istý. Pretože nech sa s ňou už stalo čokoľvek, za tie tri roky od jeho zmiznutia sa neozvala, neposlala ani riadok, ani slovko, nenechala žiadnu správu. Bolo to všetko prekonané a zahladené najlepšie, ako sa dalo. Oceňoval na nej toto rozumné prispôsobenie sa nevyšutnosti. A teraz tento list! Len šťastnou náhodou sa nedostal do rúk Amélii. A nielen ten list. Ona sama je tu, prenasleduje ho, zjaví sa pri tomto horskom plese, kde sa schádza celý svet. Teraz v júli, v Šusne dô-

vernom mesiaci. Leonidasovi zlostne prebeše myslou: Vera je naozaj len „intelektuálna izraelitka“. Nezáleží na tom, ako ďaleko to títo ľudia dotiašu, nakoniec to vždy na niečom stroskotá. Väčšinou na takte, na tom jemnom umení nespôsobovať blížnemu duševné muky. Prečo sa napríklad musel jeho priateľ a spolužiak, ktorý mu odkázal ten úspešný frak, zastreliť o ôsmej večer, teda v takú spoločenskú hodinu a ešte k tomu vo vedľajšej izbe? Nemohol to práve tak dobre urobiť na inom mieste alebo v čase, keď Leonidas nebol na blízku? Ale nie! Každé konanie, aj to najzúfalejšie, musí byť podčiarknuté a v trpkých úvodzovkách. Vždy čohosi priveľa alebo prí málo! Dôkaz toho charakteristického nedostatku taktu. Od Very je neskutočne netaktné, že do Sankt Gilgenu prišla v júli, keď tu chce Leonidas s Améliou stráviť dva týždne ťažko zaslúženej dovolenky, ako sa určite dozvedela. Dajme tomu, že ju teraz stretne na tom malom parníku. Čo má urobiť? Samozrejme vie, čo urobí: Veru nespozná, nepozdraví ju, nevšímavo veselo ju prehliadne a s Améliou a ich malou spoločnosťou bude bez mišutia oka s úsmevom ďalej konverzovať. Ale ako draho ho vyjde toto poburujúco skvelé správanie! Bude ho to stáť duševnú silu a sebavedomie na celý týždeň tejto príliš krátkej dovolenky. Prešla ho chuť. Ďalšie dni sú pokazené. A musí okamžite vymyslieť nejaký uveriteľný

dôvod pre Améliu, aby najneskôr zajtra na obed mohli prerušiť pobyt v pôvabnom Sankt Gilgene. Nech sa ale vydajú na cestu kamkoľvek, či do Tirolska, na pláž, alebo k Severnému moru, všade ho bude prenasledovať možnosť, ktorú sa ani neodváža domyslieť do konca. Vďaka rýchlemu sledu takýchto úvah zabudol, že v ruke drží list. Teraz ho však zachvátila náhla zvedavosť. Chcel by vedieť, na čom je. Možno sú tie temné predtuchy a obavy len výplodom jeho tak ľahko vznetlivej hypochondrie. Možno si uľahčene vydýcše, keď list dočíta. Tučný letný čmeliak, jeho spolupäzeň, konečne zistil, ako vyletieť z pootvoreného okna a odbzučal. Zrazu je v žalosťne úzkom priestore strašné ticho. Leonidas priloží vreckový nožík k listu a chce rozrezať obálku. Vtom zatrúbi prastarý parníček, malý a rachotiaci, detská hračka z dávnych čias. Počuť, ako lopatkové koleso pení vodu. Po krátkej chvíľke nehybnosti začína lístie viniča na stene hru tieňov odznova. Čas vypršal! Vzápätí bude Amélia nervózne volať: León! Srdce mu búši, keď list trhá na malé kúsky a necháva ho zmiznúť...

História sa neustále opakuje! Takže také niečo sa vskutku deje, žasol Leonidas. Dnešný Verin list ho dostal do rovnako potupnej situácie ako ten pred pätnástimi rokmi. Bola to prapôvodná situácia jeho prehrešku voči Vere i voči Amélii. Všetko bolo navlas rovnaké. Prebratie

pošty v prítomnosti jeho ženy, vtedy tak ako dnes. Až teraz si prečítal poznámku odosielateľky na zadnej strane listu: „Dr. Vera Wormserová, loco.“ Potom nasledovala adresa Parkhotela, čo sa nachádza v tesnej blízkosti, vzdialený len o dve ulice ďalej. Vera teda prišla, vtedy rovnako ako dnes, aby ho vyhľadala, aby s ním zúčtovala. Rozdiel bol len v tom, že namiesto letného čmeliaka sa s ním vtedy o zajatie delilo niekoľko starých jesenných múch, ktoré astmaticky bzučali. Leonidas s údivom počul, ako sa potichu rozosmial. Tá hrôza pred chvíľou, tá zástava srdca bola nielen nedôstojná, ale aj nezmyselná. Nemohol list pokojne zničiť pred Améliou, či už prečítaný, alebo neprečítaný?! Obťažovanie, verejná petícia, ako stovky iných, nič viac. Pätnásť rokov, nie, pätnásť plus tri roky! To sa tak ľaŤo povie. Ale osemnásť rokov predstavuje neprekonateľnú premenu. Je to viac ako polovica života jednej generácie. Za také obdobie sa žijúci skoro úplne vymenia. Je to oceán času a ten v láske do zabudnutia rozriedi oveľa horšie zločiny ako zbabelú neslušnosť. Čo to len bol za slabocha, že sa nevedel oslobodiť od tohto zabalzamovaného príbehu a že kvôli nemu prišiel o najkrajšiu duševnú rovnováhu dnešného predpoludnia? On, päťdesiatnik na vrchole kariéry. Skonštatoval, že celá kliatba vzišla z nerozhodnosti jeho srdca. Toto srdce sa ukázalo na jednej strane ako prí-

liš mäkké a na druhej strane ako nespoľahlivé. Celý život teda trpel „skazeným srdcom“. Táto poučka síce možno, ako sa mu zdalo, prekročila hranice dobrého vkusu, výstižne však vyjadrovala chorľavý stav jeho duše. Nebola prestrašená precitlivenosť na bledomodré ženské písmo dôkazom ohľaduplne nežnej rytierskej povahy, ktorá ani po takmer nekonečnom čase v sebe nedokáže ukryť a prekonať morálny poklesok? Leonidas s touto otázkou okamžite bezvýhradne súhlasil. A s určitou melanchóliou sa sám pochválil, pretože on, nesporne pekný a zvodný muž, si počas manželstva okrem tej vášnivej epizódy s Verou musel vyčítať už len deväť či desať nepodstatných nevier.

Zhlboka sa nadýchol a usmial. Teraz chcel s Verou raz a navždy skoncovať. Slečna doktorka Vera Wormserová, odbor filozofia. Už v tom výbere povolania sa skrýval poburujúci sklon k prevahe. (Slečna doktorka? Nie, snád' pani doktorka. Vydatá a nie ovdovená.) Do otvoreného okienka vnikala objemná zamračená obloha. Leonidas odhodlane natrhol list. Trhlina do listu neprenikla ešte ani dva centimetre, keď sa mu ruky zastavili. A teraz sa stal opak toho, čo sa stalo pred pätnástimi rokmi v Sankt Gilgene. Vtedy chcel list otvoriť a roztrhal ho. Teraz chcel list roztrhať a otvoril ho. Z porušeného listu sa na neho škodoradostne pozerala sústredená osobnosť ble-

domodrého ženského písma, ktorá sa už mohla začať rozvíjať vo viacerých riadkoch.

V hlavičke listu bol rýchlymi a presnými ťahmi napísaný dátum: „7. október 1936.“ Hneď vidieť, že ide o matematicku, usúdil Leonidas. Amélia ešte nikdy v živote do listu nenapísala dátum. A potom čítal: „Vážený pán riaditeľ!“ Dobré! Voči tomuto suchému osloveniu sa nedá nič namietat'. Je dokonalé, slušné, hoci sa zdá, že sa za ním skrýva mierny a neprekonateľný výsmech. V každom prípade nemožno tvrdiť, že tento „Vážený pán riaditeľ!“ by bol príliš osobný a predstavoval nejakú hrozbu. Čítajme ďalej!

„Som nútená obrátiť sa dnes na Vás s prosbou. Nejde pri tom o mňa osobne, ale o nadaného mladého muža, ktorý zo všeobecne známych dôvodov nesmie v Nemecku pokračovať v gymnaziálnom štúdiu, a preto by ho chcel dokončiť vo Viedni. Ako som sa dozvedela, umožnenie a uľahčenie takého prestupu patrí medzi kompetencie Vášho špeciálneho úradu, vážený pane. Pretože v mojom niekdajšom rodnom meste už nikoho nepoznám, považujem za svoju povinnosť obrátiť sa v tejto, pre mňa obzvlášť dôležitej, záležitosti na Vás. Ak by ste boli ochotný mojej prosbe vyhovieť, postačí, ak ma upovedomíte prostredníctvom Vašej kancelárie. Mladý muž Vás potom v stanovenom čase navštívi a poskytne Vám potrebné informácie. S úctivou vďakou. Vera W.“

Leonidas si list prečítal Šed' dvakrát, od začiatku až do konca. Potom ho ako drahocennosť obozretnými prstami vložil späť do vrecka. Cítil sa taký slabý a unavený, že v sebe nenašiel dosť sily ani na to, aby odomkol dvere a vystúpil zo svojho väzenia. Aký smiešne zbytočný sa mu teraz javil detinský útek na toto stiesnené miesto. Pred Améliou ten list vôbec nemusel skrývať so smrteľným strachom. Mohol ho nechať ležať otvorený, dokonca jej ho mohol ponad stôl pokojne podať. Bol to najneškodnejší list na svete, tento najľstivejší list sveta. Podobných písomných prosieb o protekciu a intervenciu dostával za mesiac možno sto. A predsa, v týchto stručných a priamych riadkoch žila diaľka, chlad, uvážená rozvaha. Mal pocit, že sa pred ňou morálne scvrkáva. Možno sa raz, kto to môže vedieť, pred Posledným súdom podobne ľstivo objaví vyrovnaný právny posudok, ktorý bude zrozumiteľný len veriteľovi a dlžníkovi, vrahovi a obeti. Všetkým ostatným sa však bude javiť ako malicherná skutočnosť a pre toto tajomstvo sa bude dotýčnému javiť o to hroznejšie. Bohvie, akým neserióznym nápadom a záchvatom mohol vyrovnaný štátny úradník podľaŠuť uprostred jasného októbrového dňa! Kde sa zrazu vzala myšlienka na Posledný súd v inokedy tak čistom mozgu? Leonidas už list poznal naspamäť. „Patrí to medzi kompetencie Vášho špeciálneho úradu, vážený pane.“ Tak

je to, vážený pane! „Považujem za svoju povinnosť obrátiť sa v tejto, pre mňa obzvlášť dôležitej, záležitosti na Vás.“ Suchý štýl žiadosti. A predsa veta, čo má pre človeka, ktorý pozná pravdu, pre previnilca, silu mramoru a jemnosť pavučiny. „Mladý muž Vás potom v stanovenom čase navštívi a poskytne Vám potrebné informácie.“ Potrebné informácie! Tieto dve slová roztvorili okolo mladíka priepasť tým, že ho obostreli tajomnosťou. Žiadny štátny zástupca či kráľovský prokurátor by sa nemusel hanbiť za ich nemilosrdnú dvojzmyselnosť.

Leonidas bol omráčený. Po nekonečných osemnástich rokoch predsa len pravda dostihla človeka, inak chráneného zo všetkých strán. Už pre neho nebolo východiska ani cesty späť. Pravdy, ktorú v jedinej minúte slabosti vpustil dovnútra, sa už nemohol zbaviť. Teraz sa svet vo vzťahu k nemu od základov zmenil a takisto on vo vzťahu k svetú. Následky tejto premeny boli nepochopiteľné, to mu bolo jasné, hoci ich vo svojej strýznenej mysli ešte nevedel odhadnúť.

Nevinný prosebný list! Touto nevinnou prosbou mu ale Vera oznámila, že má dospelého syna a že tento syn je jeho.